

Peatükk 6

Tallinna ja Ida-Viru eripärad lõimumise kontekstis

Autor

Esta Kaal

Käesolevas peatükis keskendume teistest rahvustest inimeste sihtrühmale Tallinnas ja Ida-Virumaa linnades. Mõlemas piirkonnas on teistest rahvustest inimeste osakaal rahvastikus kõrge ning lõimumise kontekstis on need eripärased juhtumid tänu teistest rahvustest elanike kontsentratsiooni suurele erinevusele neis piirkondades.

Statistikaameti andmetel (seisuga 01.01.2010) moodustasid teistest rahvustest inimesed Tallinna 15–75-aastastest alalistest elanikest 46% (mis on 142 558 inimest) ja Ida-Virumaal 63% (mis on 107 322 inimest). Antud uuringus vastanud 802 mitte-eestlasest elas 334 Tallinnas, 248 Ida-Virumaal ning 220 teistes Eesti piirkondades. Vaatleme ka mõlema regiooni alamregioone, kus valimi suurus teeb võrdluse veel statistiliselt võimalikuks (vt tabelit 6.1).

Tabel 6.1. Teistest rahvustest inimestest vastajate arv analüüsitavates regionaalsetes lõigetes

Tallinna piirkond*				Ida-Virumaa piirkond				muu
Tallinn	Tallinn + Maardu	Lasnamäe + Maardu	Tallinn, v.a.Lasnamäe	kokku	linnad kokku	Narva	Kohtla-Järve + Sillamäe	muu Eesti
334	355	141	214	248	224	120	104	223

* Järgnevalt kasutame mõistet Tallinna piirkond juhul, kui valim katab Tallinna ja Maardu elanikke.

Järgnev analüüs keskendub peatükkides 1–5 käsitletud võtmeteemade regionaalsete erinevuste väljatoomisele. Peatükis on kokkuvõtlikult esitatud eelnimetatud piirkondade eripärad olulisemate lõimumistegurite kohta. Tekstis on välja toodud ainult juhtumid, kus regionaalsed tulemuste erinevused osutusid statistiliselt oluliseks Hii-ruut¹-tunnuse põhjal.

Regionaalsete erisuste tõlgendamisel tuleb arvestada, et lisaks erinevale rahvuslikule koosseisule on vaatlusalustes piirkondades ka erinev elanike vanuseline ja hariduslik taust, mis on oluliselt determinandiks paljude lõimumisnäitajate kujunemisel. Nii on võrreldes Ida-Virumaa linnadega Tallinna teistest rahvustest vastajate seas rohkem kõrgharidusega vastajaid (vastavalt 12% ja 28%). Keskkharidusega vastajaid on vastavalt Ida-Virumaa linnades 74% ja Tallinnas 59%. Lasnamäe ja Maardu piirkonna vastajate seas oli keskmisest enam nooremaid, s.o kuni 30-aastaseid (31%, keskmine 23%), ning teistes Tallinna linnaosades rohkem vanemat vanuserühma, üle 55-aastaseid (39%, keskmine 31%). Kuna teistest rahvustest inimeste hariduse ja vanuse profiili kohta piirkondlikud üldkogumi struktuuri andmed puuduvad, siis ei ole ka alust neid erinevusi vastanute profiilis sihtrühma sees kaalumise teel korrigeerida.

6. 1 Kodanikuühiskond ja rahvussuhted

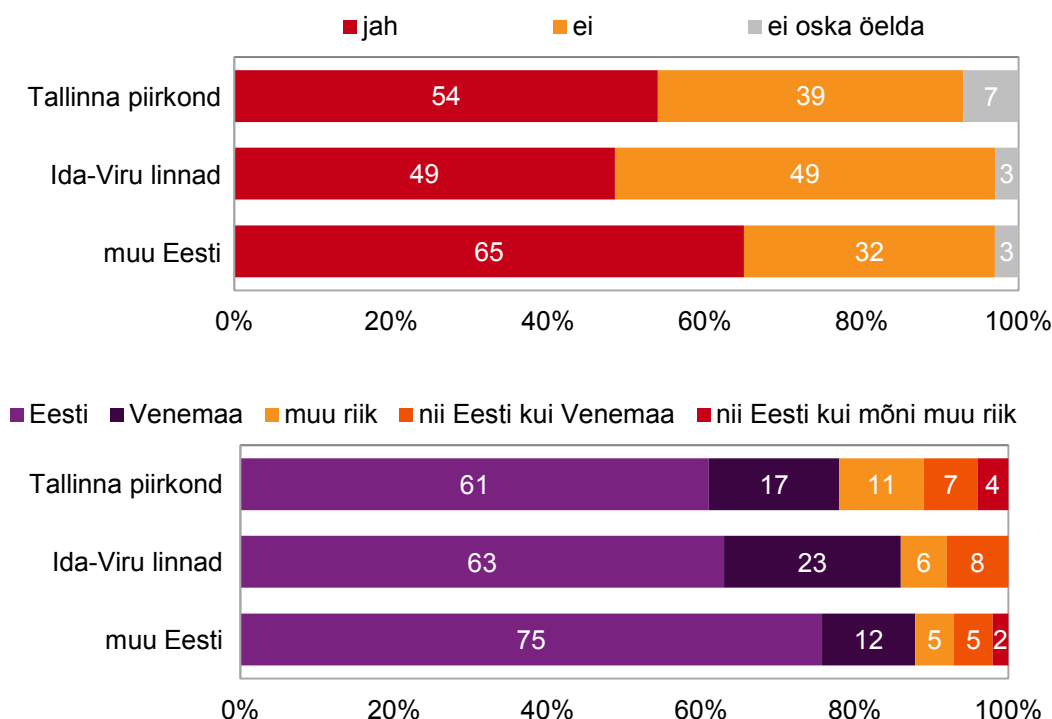
Kodanikuühiskonna ja rahvussuhete teemasid on põhjalikult vaadeldud aruande esimeses peatükis. Käesolevas, kuuendas peatükis esitame ülevaate teistest rahvustest inimeste sihtrühma peamistest regionaalsetest erinevustest lõimumisega seotud olulisemates teemades, mida tuleks mõtestada esimese peatüki kontekstis.

1 Hii-ruut-tunnuse (Chi-Square Significance) olulisus võib olla vahemikus -1.0 kuni 1.0. Selle absoluutväärtus on tõenäosusmäär, et vaadeldava küsimuse vastuste väärtus erineb regionaalsetes alalõigetes mingil muul põhjusel kui väärtuse statistiline usalduspiir (mis arvestab nii vastajate arvu kui ka vastuste jagunemist). Usalduspiir on arvatud 95% usaldusnivool. Hii-ruut-tunnuse olulisus (ehk statistilise erinevuse määra) tähistatakse kuni nelja (+)-märgiga (kui väärtus on suurem kui oodatud) või kuni nelja (-)-märgiga (kui väärtus on väiksem). Olulisuse erinevuse määra vahemikud võib jagada viide rühma: $0 < 0.90 < 0.95 < 0.99 < 0.995 < 1$, ehk siis oluliselt erinevateks võib lugeda väärtusi, millel on vähemalt 2 pluss- või miinusmärki.

6.1.1 HOIAKUD RIIGI SUHTES

Eesti põhiseaduse mõttes peab ennast eesti rahva hulka kuuluvaks suurem osa muudes Eesti piirkondades elavaid mitte-eestlasi (sõltumata nende tegelikust kodakondsusest) ja kõige vähem mitte-eestlasi Ida-Virumaa linnades (vt joonist 6.1), kus iga teine mitte-eestlasest elanik ei pea end põhiseaduse mõttes eesti rahva hulka kuuluvaks.

Joonis 6.1. Põhiseaduse mõttes eesti rahva hulka kuuluvuse ja kodumaa hinnangud mitte-eestlaste seas regiooniti

Eestit on tajuvad kodumaana eelkõige teiste Eesti piirkondade teistest rahvustest inimesed, Venemaa on suhteliselt enam kodumaaks Ida-Viru linnade elanike jaoks ning Tallinna piirkonna elanike kodumaa taju on teistega võrreldes kosmopoliitsem (ligi 15% peab kodumaaks mõnda muud riiki).

Lisaks nõrgemale seosele Eesti riigi (kui kodumaaga) ning rahvaga on Ida-Virumaa linnade mitte-eestlaste seas ka enam neid (55%, keskmine 49%), kes hindavad ka Eestis viimase kolme aasta jooksul toimunud muutusi pigem kurvastavateks (vastavalt 80%, keskmiselt 72%). Tallinna elanikud, eriti Lasnamäe-Maardu piirkonnas, vaatavad muutustele pisut positiivsemalt: teiste piirkondadega võrreldes leitakse suhteliselt enam, et muutused pigem rõõmustavad (vastavalt 29% ja 35%, keskmine 24%).

Erinevate sotsiaal-majanduslike aspektide (haridus, tööalane staatus, tegevusvaldkond, sissetulekutase jm) koosmõjul on Ida-Viru linnade ja eriti Kohtla-Järve ning Sillamäe teistest rahvustest inimeste enesehinnang oma kihtikuuluvusele² keskmisest madalam. Tallinna piirkonnas on rohkem keskkihti kuulujaid ning kõrgemasse kihti (7.–10. aste 10-pallisel skaalal) paigutab end suhteliselt enam muude Eesti piirkondade teistest rahvustest inimestest 23%, kus ka rahulolu oma eluga on keskmisest kõrgem (rahul 62%, keskmine 51%).

Usaldus uuringus loetletud riiklike institutsioonide vastu on kõige madalam Lasnamäe-Maardu piirkonna teistest rahvustest inimestest elanikkonna seas ja Narvas, kus vastavalt 21%-il ja 20%-il elanikest puudub usaldus kõigi uuringus loetletud institutsioonide vastu. Kohtla-Järve ja Sillamäe elanikud

² Kihtikuuluvuse hinnang võtab kokku, kuidas inimesed tajuvad oma objektiivset seisundit ja võimalusi, kui nad võrdlevad ennast teiste sama ühiskonna või kogukonna liikmetega (vt kihtikuuluvusest lähemalt peatükk 1).

pakuvad mõõdukat usalduskrediiti (58% usaldab ainult vähesel määral). Riiklikke institutsioone usaldavad suhteliselt enam teiste Tallinna linnaosade ja teiste Eesti piirkondade teistest rahvustest inimesed (iga viies usaldab).

Venemaa kaasmaalaste programmist informeerituid on Tallinnas rohkem kui Ida-Virumaa linnades (vastavalt 45% ja 23%) ning kõige paremini peavad end informeerituks Lasnamäe-Maardu piirkonna elanikud (59% teab). Viimased kalduvad ka omistama sellele programmile positiivseid mõjusid (sh Venemaa ja Eesti suhete parandamine), samas nõustuvad neist suhteliselt paljud (41%, keskmiselt 24%), et sellest programmist kumab läbi soov hoida Eestit Venemaa mõjusfääris.

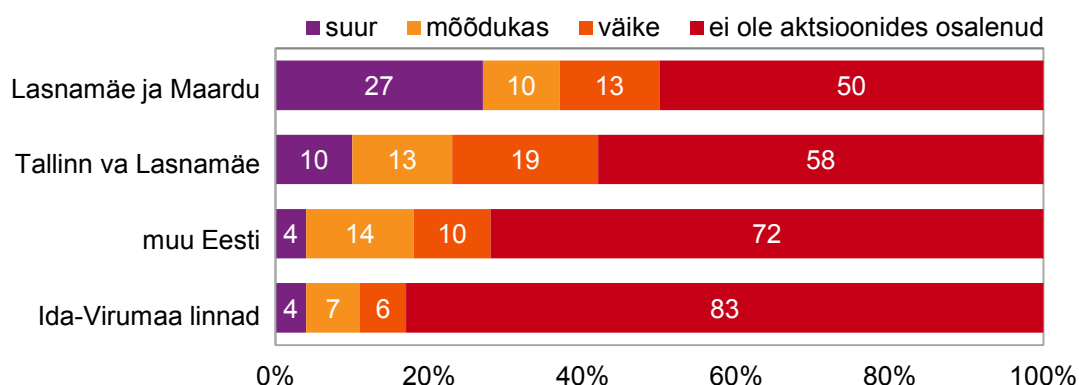
6.1.2 POLIITILINE AKTIIVSUS JA OSALEMINE KODANIKUÜHISKONNAS

Huvi välispoliitika ning Eesti sisepoliitika vastu piirkondade lõikes ei eristu, küll aga paistavad Narva elanikud silma suurema huviga Venemaa välispoliitiliste sündmuste vastu (63% sellest huvitatud, keskmiselt 53%).

2009–2011 toimunud erinevatest valimistest osavõtu näitajad on madalamad just mujal Eesti piirkondades elavate teistest rahvustest inimeste seas, kus ligikaudu pooled ei ole sellel perioodil osalenud ühelgi valimisel. Osalejaid (osalenud vähemalt ühel) on suhteliselt enam Tallinnas, eriti Lasnamäe-Maardu piirkonna teistest rahvustest inimeste seas.

Tallinna ja eriti Lasnamäe-Maardu elanikud on olnud erinevatest poliitilistest aktsioonidest osavõtus aktiivsemad (27% jääb suure poliitilise aktiivsusega³ rühma). Kõige vähem on loetletud kaheksas poliitilises aktsioonis osalenud Ida-Virumaa linnade elanikud, sh Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkonnas.

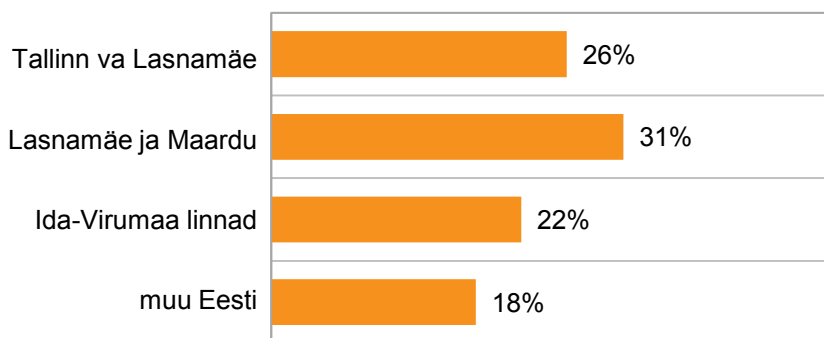
Joonis 6.2. Teiste rahvuste poliitiline aktiivsus erinevates regioonides (indekstunnuse põhine)

Elanike ühiskondlikku osalust ühiskonnas saab kirjeldada läbi kuulumise erinevatesse vabaühendustesse (uuringus olid nimetatud korteriühistuid, kultuuri- ja spordiseltse, noorteklubisid, heategevusseltse, ametiühinguid, erakondi). Küsitluse tulemuste järgi ei kuulu enamik (72%) Eesti elanikest mitte ühtegi ühingu ega seltsi. 20% on ühe, 5% on kahe ja 23% kolme või enama ühenduse liige. Teistest rahvustest inimestest kuulub vabaühendustesse 24% ja eestlastest 29%.

3 Indekstunnus, mis summeerib kõik loetletud kaheksa poliitilise tegevuse osas märgitud vastused. Kaheksa tegevuse küsimuse punktisummat 1 tuleb hinnata inimese „väheseks“ poliitiliseks aktiivsuseks, punktisummat 2–3 „mõõdukaks“ ja 4–16 „suureks“ poliitiliseks aktiivsuseks.

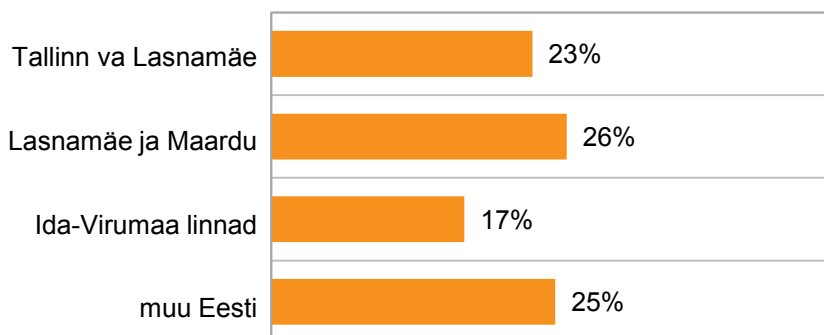
Joonis 6.3. Ühendusse, seltsi kuulujate osakaal teistest rahvustest inimeste seas piirkondade lõikes

Ühendustesse kuulub suhteliselt rohkem Lasnamäe-Maardu piirkonna elanikke ja vähem mujal Eestis ning Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkonnas elavaid mitte-eestlasi.

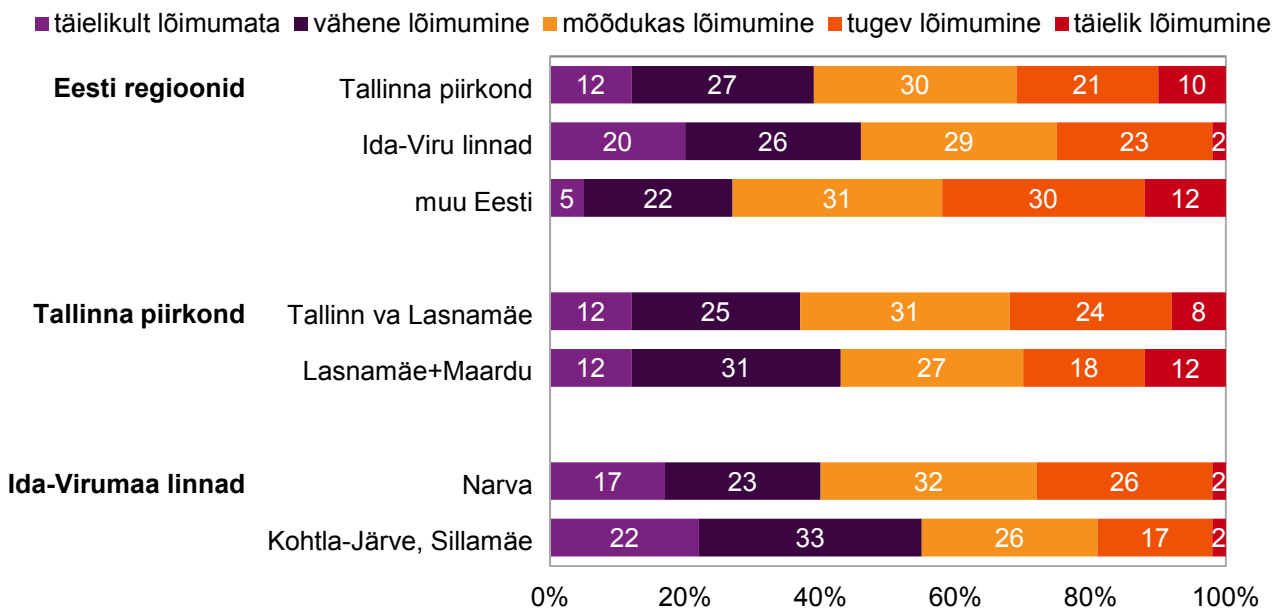
Seotus vabatahtliku tööga on samuti üks kodanikuaktiivsuse kriteerium. Käesoleva uuringu ankeedis defineeriti vabatahtliku töö all „oma aja, energia või oskuste pakkumist vabast tahtest ja rahalist tasu saamata peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, kusjuures pereliikmete abistamist ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks“. Küsitluse tulemused viitavad, et 30% Eesti elanikkonnast on viimasel aastal teinud vabatahtlikku tööd, 67% ei ole ning vaid 1% ei osanud vastata. Vabatahtlikus töös on osalenud rohkem eestlasi (34% neist) kui mitte-eestlasi (22%). Madalam teistest rahvustest inimeste hõivatus vabatahtlikku töösse on Ida-Virumaa linnades.

Joonis 6.4. Viimasel aastal vabatahtlikku tööd teinud teistest rahvustest inimeste osakaal regiooniti

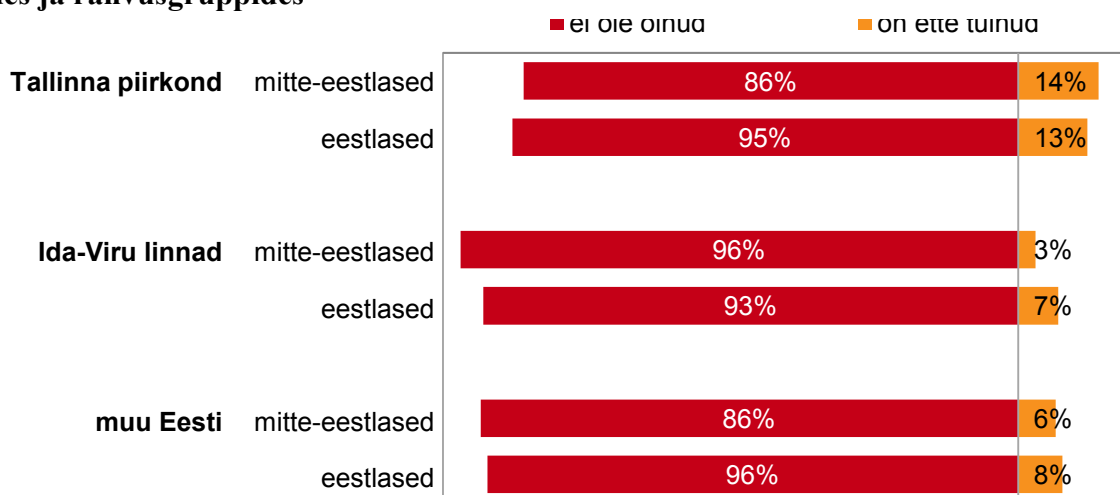

Küsitluse tulemused näitavad, et nii vabaühendustesse kuulumine kui ka vabatahtliku töö tegemine korreleerub positiivselt ka erinevates poliitilistes aktsioonides osalemisega. See tähendab, et kui inimene on mõne ühenduse liige või teeb vabatahtlikku tööd, siis võtab ta suurema tõenäosusega osa poliitilistest aktsioonidest ja osaleb nii Eesti ühiskonna poliitilises sfääris, rahvusest olenemata.

Teistest rahvustest inimeste lõimumisindeks näitab Ida-Viru linnade elanike vähest lõimumist Eesti ühiskonda, kusjuures eriti madal on see Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkonnas. Vähem on erinevusi Tallinna erinevate piirkondade vahel. Kõige paremini on teistest rahvustest inimesed lõimunud teistes Eesti piirkondades.

Joonis 6.5. Erinevate piirkondade teistest rahvustest inimeste lõimumisindeks⁴**6.1.3 KULTUURIDEVAHELINE SALLIVUS**

Tihedam suhtlus teise rahvus- või keelegrupiga suurendab peale positiivse interaktsiooni ka võimalike konfliktide esinemise tõenäosust. Võttes arvesse nii oma isiklikku kui ka pereliikmete kogemust viimase kahe aasta jooksul, siis meenub mõni isiklikul pinnal toimunud rahvuspõhine kokkupõrge või tüli 14%-le Tallinna ja muu Eesti teistest rahvustest inimestest. Samade piirkondade eestlastest mainis sellist kokkupõrget veelgi väiksem hulk inimesi. Ida-Virumaa linnades on mõlema grupi vaatenurgast selliste juhtumitega kokku puutunud alla 10% nimetatud linnade elanikest (vt joonist 6.6).

Joonis 6.6. Rahvussuhete pinnalt tekkinud kokkupõrkeid teadvustanute osakaal erinevates regioonides ja rahvusgruppides

Tallinnas eristub Lasnamäe-Maardu piirkond, kus rahvuste kokkupõrgete kogemus on keskmisest kõrgem nii eestlaste kui ka venekeelsete elanike hulgas. Samas võib olla tegemist ka piirkonna vanuselise eripäraga, sest noori, keda on nimetatud piirkonna vastajate seas rohkem, iseloomustavad sagedasemad konfliktid ka oma rahvusrühmas. Viimase paari aasta jooksul on ebavõrdset kohtlemist kogenud 20% venekeelsest elanikkonnast, pooled nendest enda sõnul korduvalt. Lisaks on kuulnud sellistest juhtumitest

4 Lõimumisindeks arvestab keeleoskust, suhtumist Eesti edukusse, kodakondsust, suhtumist Venemaasse ning võrdseid võimalusi sotsiaalmajanduslikes tegevustes ja ühiskonnas osalemises. Täpsemalt on nendest teemadest juttu peatükis 1.

35% inimesi. Tallinna piir- konnas on neid isikliku kokkupuute juhtumeid keskmisest rohkem (üksikjuhtumite arvelt) ning Ida-Viru linnades vähem.

Rahvastevaheliste hoiakute uurimiseks oleme konstrueerinud sallivuse koondindeksi⁵, mille alusel on vastajad jagatud kolme gruppi kultuurilise avatuse-suletuse alusel. Kui eestlaste seas on suletud hoiak enam levinud kui avatud (vastavalt 44% ja 22%), venekeelse elanikkonna hulgas on jaotumine väikse ülekaaluga avatud hoiakule (31% ja 36%). Kolmes suuremas piirkondlikus lõikes teistest rahvustest inimeste hoiakutes erinevusi ei esinenud. Küll eristusid avatuses Ida-Virumaa linnad sisemiselt, kui Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkond paistis silma väga kõrge kultuurilise avatusega (51%).

Uusimmigrantide sisserände teemades eristusid keskmisest selgemalt Narva elanike seisukohad, kelle üldise mõtteloogika võiks sõnastada järgmiselt: Eesti (vananeval) ühiskonnal on nii objektiivne vajadus sisserände järele (nõus 72%) kui ka EL-i liikmena moraalne kohus võtta vastu põgenikke (nõus 53%). Samas arvestades juba niigi kõrget erinevate rahvusvähemuste osakaalu ühiskonnas (nõus 65%), tuleks eelistada ainult kõrgelt haritud tööjõudu (nõus 66%). Sisserändajate kultuurilisest erinevusest või sarnasusest lähtumist tauniti suhteliselt enam Lasnamäe-Maardu piirkonnas (ei ole nõus 58%). Väitega, et sisseränne on avatud ühiskonnas loomulik ja õige, ei nõustu eelkõige muude Eesti piirkondade mitte-eestlased (47%, keskmine 37% pigem ei ole nõus).

6.2 Hariduse ja tööturu teemad

Järgnevalt vaatleme teistest rahvustest inimeste regionaalseid eripärasid lõimumisprotsessi olulistes hariduse ja tööturu valdkonna teemades.

6.2.1 HARIDUS

Uuringu tulemused annavad tunnistust asjaolust, et Eesti elanikud omistavad haridusele üldiselt suhteliselt positiivseid tähendusi. Nii on pea iga kümnes vastaja seisukohal, et haridusele on kas väga või pigem oluline tähelepanu osutada – kas siis selle eest makstes, nähes vaeva haridusasutuste valikul, või kulutades sellele aega ning vaeva. Seejuures eri emakeelega vastajate vastused haridusse investeerimise osas märkimisväärselt ei erine. Ka usuvad erinevate piirkondade teistest rahvustest inimesed suhteliselt sarnasel määral haridusse investeerimise tasuvusse. Seega võib öelda, et haridust väärtustatakse ja seega järgitakse selles vallas toimuvaid meetmeid suurema tähelepanuga ning reageeritakse nendele teemadele küllaltki teravalt ja emotsionaalselt.

Kvaliteetse hariduse võrdset kättesaadavust nii eesti- kui ka venekeelsetele noortele usutakse Ida-Virumaa linnades keskmisega võrreldes pisut rohkem, eelkõige just põhi- ja kutsehariduse osas. Tallinna piirkonna (ja eriti Tallinna teiste linnaosade, v.a Lasnamäe) elanikud kalduvad suhteliselt rohkem kriitilisele hinnangule, et kvaliteetne põhiharidus pigem ei ole võrdselt kättesaadav (47%, keskmiselt 37%). Gümnaasiumihariduse osas arvamused Tallinna ja teiste piirkondade vahel oluliselt ei lahknenud. Kõrghariduse ja huvihariduse võrdset kättesaadavust usutakse just mujal Eesti piirkondades.

Eestikeelse õppe algust juba lasteaias pooldavad kõige enam Ida-Virumaa linnade elanikud (82%, keskmine 67%), kuid lasteaiad peaksid olema eelistatult keelepõhiselt eraldatud (43%, keskmine 27%). Sarnast (selgem eraldumise) printsiipi eelistatakse Ida-Virumaal suhteliselt enam ka õpirühmade komplekteerimisel koolis või lasteaias. Kusjuures mitmekeelsust tõrjuv hoiak on Ida-Virumaa linnadest

5 Indeksi aluseks on kolm väitepaari: (1) A – erinevate kultuuride kokkupuute on Eesti ühiskonda rikastav, viib seda edasi; või B – kultuuride erinevused tekitavad konflikte inimrühmade vahel ja lagundavad Eesti ühiskonda. (2) A – parem on lasta vähemustel elada oma väärtuste ja normide järgi, ühtsete normide kehtestamine suruks alla üksikindiviidi õigusi; B – vähemused peaksid arvestama enamuse tahet ning järgima ühiskonnas üldkehtivaid väärtusi ja käitumisnorme. (3) A – mul pole midagi selle vastu, kui inimesed, kelle elustiil erineb märgatavalt ühiskonna keskmisest, seda avalikult välja näitavad; B – oma kodus ja kitsamas ringis võivad inimesed käituda nii nagu tahavad, kuid mind häirib, kui inimesed oma kõrvalekalduvat elustiili avalikkuses eksponeerivad.

omakorda omane eelkõige Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkonna elanikele (tõenäoliselt seotud madalama eesti keele oskusega nende seas).

Venekeelse põhihariduse andmist tähtsustatakse keskmiselt kõrgemalt Ida-Virumaa linnades, sh eriti Narvas, kus lisaks emakeelse õppe ja paremate õpitulemuste argumendile tõstetakse esile veel kultuurilise identiteedi säilimist. Keeleliselt ja rahvuslikult segatud õpirühmadelt ei eeldata paraku positiivset mõju ei õpitulemustele ega identiteedi säilimisele. Segatud õpirühmade positiivset mõju näevad suhteliselt rohkem muudes Eesti piirkondades elavad teistest rahvustest inimesed. Tallinna piirkond on sarnane mitte-eestlaste grupi keskmisele.

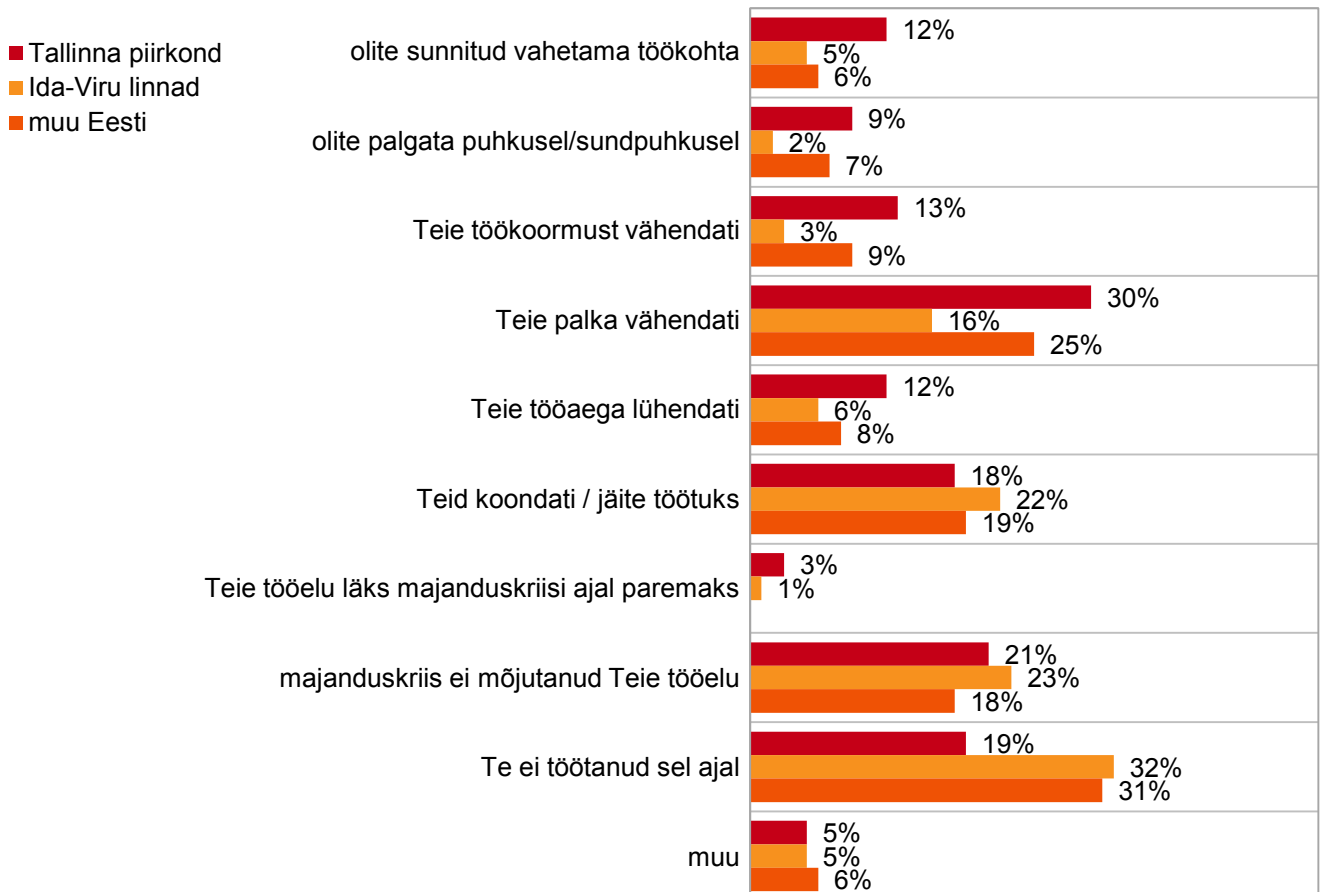
6.2.2 TÖÖTURG

Eesti tööjõuturu trende avab lähemalt 2011. aasta integratsiooni monitooringu peatükk 3, mis näitab, et vaatamata majanduskriisi aastatel suurenenud lõhele tööturul eestlaste ja teistest rahvustest inimeste vahel on teistest rahvustest inimeste seas tööturu aktiivsus isegi kasvanud. See tähendab, et inimesed on valmis tööle asuma ning ei ole loobunud tööotsingutest. Küll aga on teistest rahvustest inimesed jäänud rohkem kinni töötü staatusesse ning ei ole saanud sealt tagasi tööturule liikuda nii palju kui näiteks eestlased, millega seoses on mitte-eestlaste töötuse määr Eestis tervikuna kasvanud. Järgnevas regionaalses analüüsis vaatleme mitte-eestlaste hinnanguid toimunud muutustele tööelus, ootusi tööle, barjääre koolitustel osalemiseks ning väljavaateid leida tööd Eestis või mujal.

Majanduskriis tõi muutusi suhteliselt enam Tallinna piirkonnas elavatele muulastele, kelle seas oli tööhõive sel hetkel kõrgem. Tööandjate käitumine kriisis on olnud samuti piirkondlikult pisut erinev: kui Ida-Virumaa teistest rahvustest inimeste hinnangul oli levinum vallandamine, siis teistes piirkondades elavad mitte-eestlased kogesid valdavalt palga vähendamist.

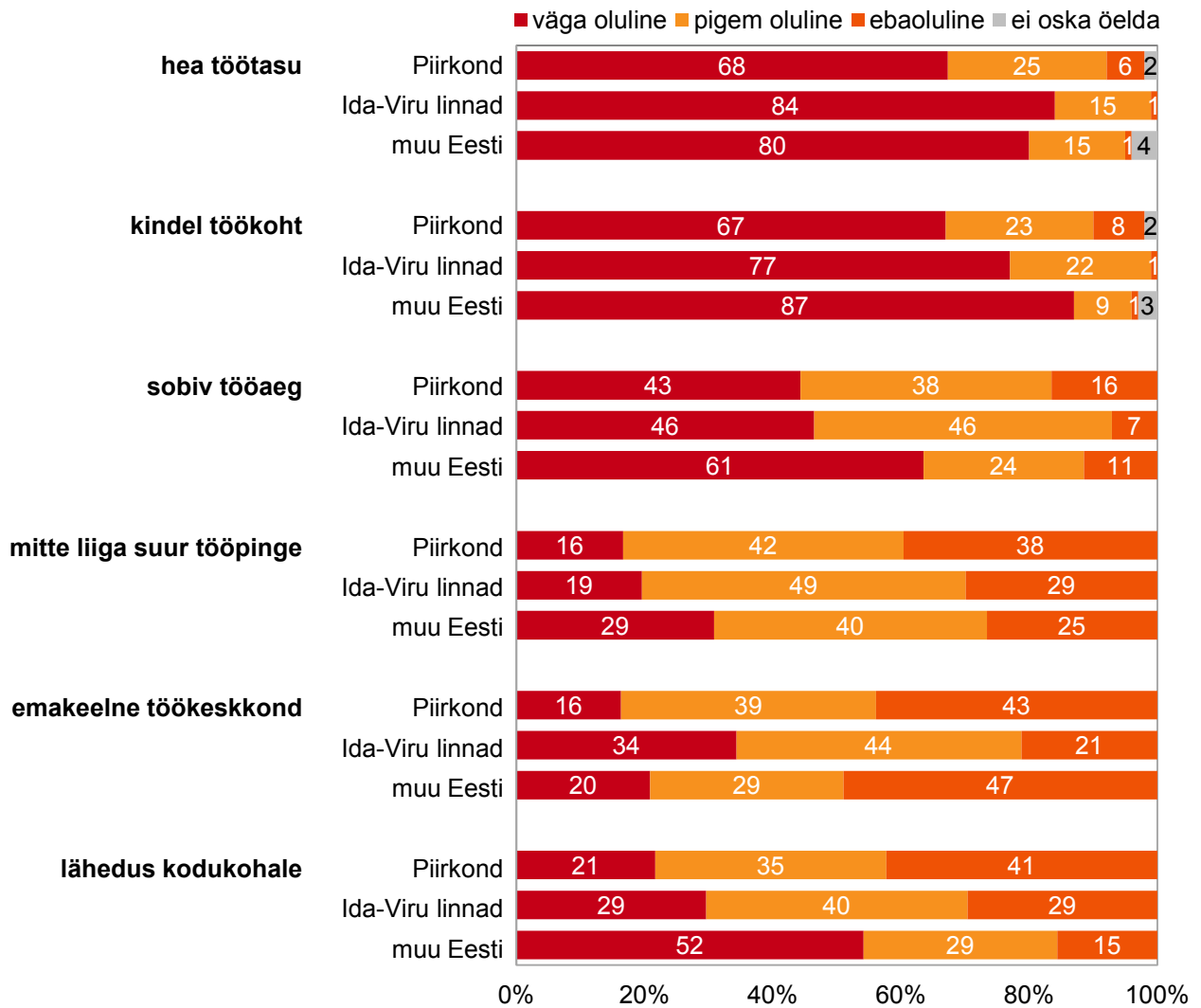
Joonis 6.7. Majanduskriisi ajal teistest rahvustest inimeste tööeluga seotud muutused regioonide lõikes

Integratsiooni monitooring 2011

Inimeste ootusi töökohale kirjeldavad nende hinnangud, milline peaks olema hea töökoht. Eesti ja muu emakeelega vastajad peavad võrdselt oluliseks head töötasu, kuigi eestikeelsetel vastajatel on ka muid tegureid, mida nad peavad veelgi olulisemaks, samas kui muu emakeelega vastajatele on etteantud valikust kõige tähtsam kriteerium töö otsimisel just hea töötasu (täpsemalt peatükis 3.2). Vaatleme siinkohal vaid neid töökoha valikukriteeriume, mille puhul ilmsesid suurimad erinevused regioonide lõikes.

Joonis 6.8. Teistest rahvustest inimeste piirkondlikud erinevused töökoha valikukriteeriumites

Tallinna ja Ida-Viru eripärad lõimumise kontekstis

Oma teadmiste ja oskuste pidevat täiendamist hindas väga oluliseks ligi 2/3 vastajatest ja tegelikult viimase 12 kuu jooksul end täiendanud inimesed moodustasid küsitletud teistest rahvustest inimestest 1/3. Regionaalses plaanis erinevusi ei esinenud. Enesetäiendamist takistavate teguritena mainiti pooltel juhtudel mõnda institutsionaalsete tegevustega reguleeritavat barjääri (nt töandja toetuse puudumine, rahapuudus, sobiva sisu või koolituskeelega täiendamisvõimaluste puudumine, elukoha läheduses puudub koolitusvõimalus) ja pooltel juhtudel subjektiivseid barjääre, millest kandvam siiski huvipuudus (liiga vana, ei taha jälle kooli, pole kasu). Regionaalses plaanis osutus ainsaks erinevuseks, et teiste Eesti piirkondade teistest rahvustest inimeste jaoks oli koolitusvõimaluste puudumine elukoha lähedal suurem probleem (nii arvas iga viies koolitustel mitteosalenu).

Seoses tööturu keerulise olukorraga on vähenenud optimism Eestist tööd leida. Kui eestlased asetavad selles osas lootused välismaale, siis üldjuhul on teistest rahvustest inimesed ka selles osas skeptilisemad. Võrreldes teiste piirkondade teistest rahvustest inimestega hindavad oma potentsiaali tööturul kõrgemalt teiste Eesti piirkondade teistest rahvustest inimesed, kes peavad ühtviisi tõenäoliseks sobiva töö leidmist

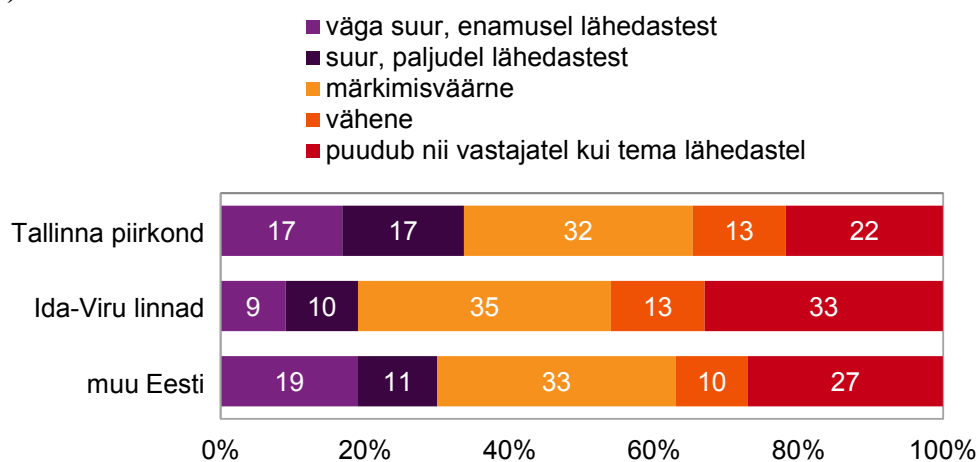
nii Eestis, Venemaal kui ka mujal välismaal. Ida-Virumaa linnades elavad inimesed on Eestis sobiva töökoha leidmises vähem kindlad, kuid asetavad sellevõrra enam lootusi Venemaale.

6.2.3 MOBILSUSVALMIDUS

Käsitleme siinkohal kitsamalt mobiilsusvalmidust Eesti piires ja Eestist välja, seejuures laskumata selle tekkemehhanismidesse.

Valmisolek ajutiselt või alaliselt Eestist ära kolida iseloomustab eestlasi ja mitte-eestlasi suhteliselt ühtviisi, mistõttu võib öelda, et see iseloomustab pigem majanduslikult ebastabiilset ühiskonda tervikuna, mitte rahvusgruppe. Uuringus kaardistati lisaks isiklikule käitumisele ka lähedaste, laste ja tuttavate kavatsusi, mille analüüs näitas, et teistest rahvustest inimeste hulgas võib Eestist lahkumise soov väljendada teatud kogukondlikult omaksvõetud käitumismalli veidi sagedamini kui individuaalset tegutsemist.

Joonis 6.9. Väljarände valmiduse piirkondlikud erinevused teistest rahvustest inimeste seas (indekstunnus)

Lahkumisplaane peavad kõige enam Tallinna ja teiste Eesti piirkondade (eeskätt linnade) mitte-eestlased. Lahkumiskavatsust väljendati eriti sageli Lasnamäe-Maardu piirkonnas, kus on rohkem nooremaid ja parema keeleoskusega inimesi. Seevastu Ida-Viru linnades (ja eriti Kohtla-Järvel, Sillamäel) on sellise kavatsusega inimesi vähe.

Ligi pooled kõigist lahkuda soovijatest ei ole ühtki reaalselt kolimise sammu ette võtnud, mistõttu võib väita, tegemist võib olla pigem teatud hoiakute, mitte aga reaalse käitumise väljendamisega. Kõige enam reaalselt ettevalmistusi teinud inimesi oli Lasnamäe-Maardu piirkonnas (17% lahkumiskavatsustega mitte-eestlastest), kes peamiselt suhelnud õppeasutustega või välismaal õppivate/töötavate tuttavatega.

Eesti-sisese rändevalmiduse osas on antud uuringu põhjal raske hinnangut anda. Töökoha lähedust elukohale pidas töökoha valikul mitteoluliseks ligikaudu iga kolmas mitte-eestlane. Oluliselt rohkem oli neid Tallinna piirkonnas ja kõige vähem teistes Eesti piirkondades, mida ei saa otseselt tõlgendada piirkondlikuks erinevuseks Eesti-sisises rändevalmiduses, kuna tõenäoliselt on „elukoha“ tõlgendus neis piirkondades erinev. Nii võisid Tallinna elanikud mõelda linnaosadevahelist rännet, kuid väiksemate kohtade elanikud pigem liikumist lähimasse tõmbekeskusse.

Pärast rahvaloendusandmete selgumist saab anda kindla hinnangu rändesaldo piirkondlikele erinevustele. Hetkel saame toetuda Statistikaameti varasematele siserände hinnangutele, mille kohaselt vahetab aastas 2–3 inimest sajast üle omavalitsusüksuse piiri oma elukohta. Siserändes on toimunud peamiselt eeslinnastumine, st suuremate linnade lähiümbruste ehk tagamaade rahvastiku kasv ja äärealade tühjenemine. Enim on rände tõttu kasvanud Viimsi, Kiili ja Harku vald. Suurim lahkujate osakaal on Püssi linnas, Kareda ja Tootsi vallas.

Kõige suurem on olnud väljaränne Ida-Viru maakonnast, kus perioodi 2000–2008 väljaränne on üle

8000 inimese võrra suurem kui sisseränne. Kuna tegemist on valdavalt majanduskasvu aastatega, siis võib eeldada, et tegemist on Ida-Virumaa linnade elanike tööhõive rändega Harjumaa (Tallinnasse), mis oli sama perioodi suurim tõmbekeskus.

6.3 Riigikeele kasutus ja etnokultuuriline identiteet

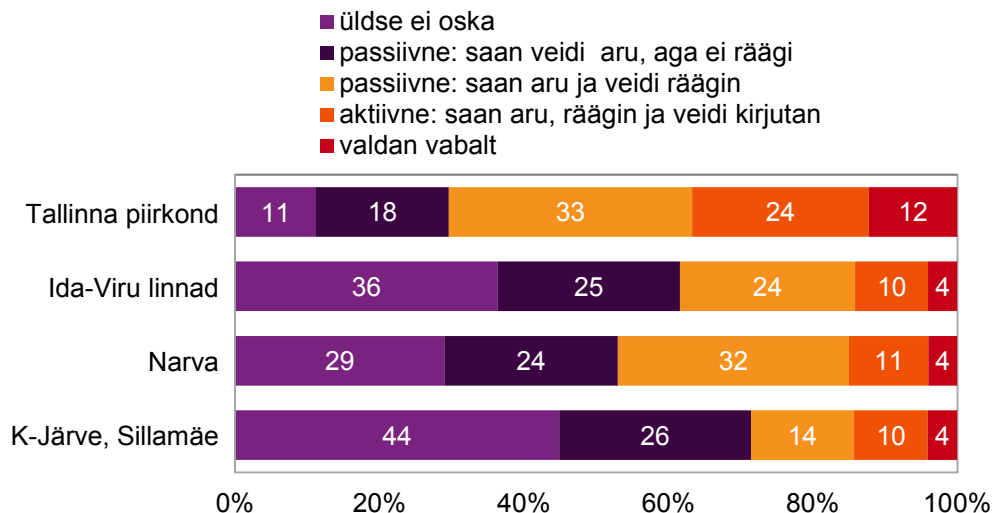
Riigikeele kasutuse olukorrast ja trendidest ning etnokultuurilise identiteedi kujunemismehhanismidest annab põhjaliku ülevaate aruande peatükk 4. Käesolevas peatükis 6 toome ülevaate teistest rahvustest inimeste sihtrühma peamistest regionaalsetest erinevustest lõimumisega seotud olulisemates teemades.

6.3.1 RIIGIKEELE OSKUS JA KASUTUSPRAKTIKAD RAHVUSTEVAAHELISES SUHTLUSES

Piirkondlike erinevuste teadvustamine teistest rahvustest inimeste (riigi)keelises kapitaliseerituses on oluline juhtlõng lõimumisprotsessi sihtrühmakeesksete poliitika väljatöötamisel. Peatükk 4.1.4 toodud seoseanalüüs kinnitab eeldust, et eesti keele oskus ja praktiseerimine aitab ühises eestikeelses avalikus ruumis osaluse kaudu arendada kodanikuidentiteeti.

Keelelise kapitaliseerituse hindamisel tugineme enesehinnangulise keeleoskuse indikaatorile, mis näitab inimeste keelelist eneseusaldust ja ka valmisolekut antud keelt vajadusel kasutada. Enesehinnangu põhjal on vähemalt minimaalseks riigikeelseks suhtluseks võimelised (vähemalt „räägin veidi“) 69% Tallinna piirkonna elanikest ja vaid 38% Ida-Viru linnade muu emakeelega elanikest. Kohtla-Järvel ja Sillamäel on neid isegi ainult 28% – seal nendib 44% mitte-eesti emakeelega vastanutest, et ei oska üldse eesti keelt.

Joonis 6.10. Enesehinnanguline riigikeele oskus muu emakeelega elanike seas Tallinna + Maardu piirkonnas ja Ida-Virumaa linnades

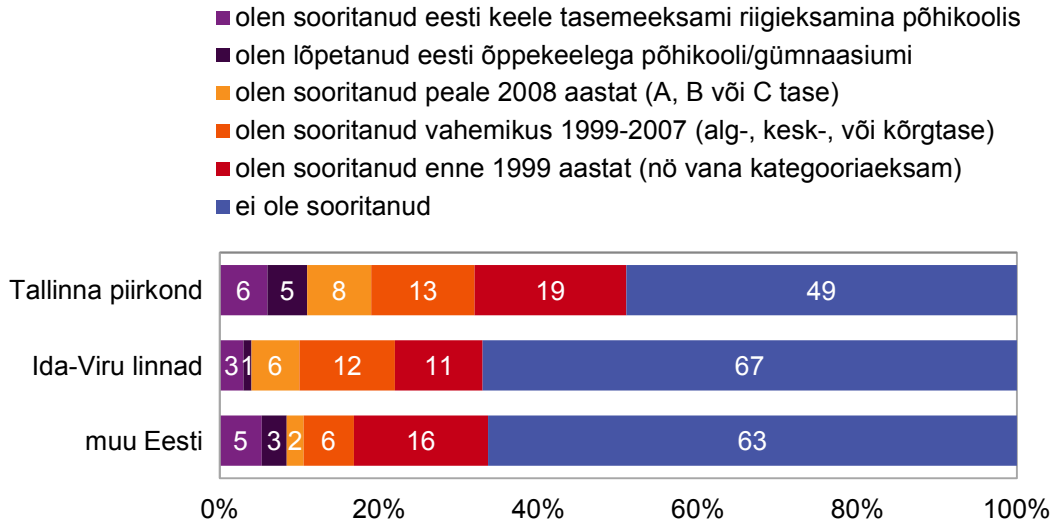

Väljakujunenud olukorra tagamaadeks on ühtaegu nii eesti keele õpe / riigieksamit sooritamise kui ka interaktsiooni sagedus ja variatiivsus eesti keelt emakeelena kõnelevate inimestega, mille piirkondlike erinevusi järgnevalt lähemalt kirjeldame.

Ida-Viru linnades ei ole riigikeele eksamit sooritanud 67% (Kohtla-Järvel ja Sillamäel isegi 77%) ja Tallinna piirkonnas 49% muu emakeelega elanikest (joonis 6.11). Loomulikult ei ole keeleksami sooritamise eestikeelse suhtluse minimaalseks võimekuseks ainus eeldus. Nii ei ole näiteks muudes Eesti piirkondades elavatest muu emakeelega inimestest 63% sooritanud keeleksamit, kuid sellele vaatamata

on neist 80%-il enese hinnangul olemas minimaalne keeleoskus suhtluseks (vähemalt „räägin pisut“) ja ainult 2% neist väidab, et ei oska üldse eesti keelt.

Joonis 6.11. Riigikeele eksami sooritanute ja eri keeletaseme tunnistuste omanike osakaal mitte-eestlaste seas piirkondade lõikes 2011

Riigikeele kasutuspraktikate muster ning kasutusagedus erineb piirkondlikus lõikes suurel määral tänu piirkonna elanikkonna etnilis-keelisele struktuurile. Peatükk 4 osutab suundumusele, kus eestlaste poolt vaadatuna on kohalike rahvustevaheliste kontaktide ring pigem ahenenud. Teistest rahvustest inimeste kontaktide sagedus eestlastega on jäänud samale tasemele, laienenud on eesti keele kasutuse situatsioonide ring. Tallinnas, kus on eesti ja muu emakeelega inimesi suhteliselt võrdselt, võib vene emakeelega inimeste puhul täheldada sagedamat kontakti eestlaste/eesti keelt kõnelejatega kui vastupidi. Seega ei ole põhjust rääkida muukeelse elanikkonna kapseldumisest Tallinna piirkonnas. Samas on selge, et piirkonna etnokeeleline koosseis avaldab tugevat mõju erinevate keelegruppide interaktsiooni sagedusele (vt teemat lähemalt peatükis 1).

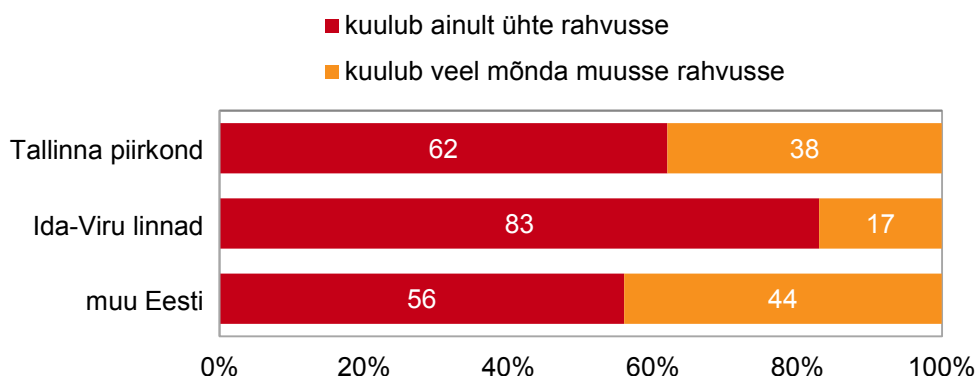
Lisaks rahvustevaheliste kontaktide sagedusele on lõimumisprotsesside kujunemisel oluline vaadelda ka kontakti toimumise situatsiooni, mis annab aimu suhtlusprotsessi sisust. Eestis keskmisena on rahvustevahelistest suhtluskohtadest enam levinud (20–22%) töökoht või kool, avalik ruum (ühistransport, poed jne) ja koduümbrus (täpsemalt peatükk 4, joonis 4.9). Seal esineb ka iseloomulikke piirkondlikke erinevusi, sh ka Ida-Virumaa linnade vahel. Nii on Narvas situatsioonide ring, kus teistest rahvustest inimesed eestlastega kokku puutuvad, kitsam. Narvas on kokkupuutepunktiks eelkõige kool või töökoht. Seevastu Kohtla-Järvel ja Sillamäel lisanduvad nimetatud kokkupuutepunktidele veel ka avalik ruum, koduümbrus ja sõpruskond. Tallinna piirkonna teistest rahvustest inimeste jaoks on levinum kokkupuutekoht avalik ruum (45% kokku puutunud), kuid keskmisest enam on kokkupuutepunktiks ka riigiasutused ja vaba aja veetmise kohad.

Suhtluskeele valiku strateegiatest on Ida-Viru linnade teistest rahvustest inimeste seas levinum vene keele hoidmise strateegia, kus inimene alustab kontakti avalikus ruumis vene keeles ning jätkab vene keeles ka juhul, kui selgub, et see pole partneri jaoks emakeel või peamine kõnekeel. Tallinnas on levinumad kahe keele varieerimise strateegiad, kus nii avaliku kui ka privaatsfääri suhtluskeel sõltub partneri keelest, st enamasti minnakse vaikimisi üle partneri kasutatavale keelele. Teistes Eesti piirkondades elavate mitte-eestlaste puhul on valdav eesti keele hoidmise strateegia, kus enamikus situatsioonides püütakse hakkama saada ainult eesti keelega ning avalikus ruumis alustatakse kontakti eesti keeles.

6.3.2 ETNOKULTUURILINE IDENTITEET

Inimesed ei pruugi end etnokultuuriliselt määratleda ainult ühe rahvuse, vaid mitme kaudu (näiteks kui vanemad on erinevast rahvusest). Inimesed, kes määratlesid end kuuluvat mitmesse rahvusesse, moodustavad 17% Eesti elanikkonnast. Kui nende puhul, kes esmalt määratlesid end eestlaseks, esines mitmikidentiteeti vähem, siis teiste rahvuste puhul esines seda rohkem (vt peatükk 4). Regionaalses plaanis esineb mitmikidentiteeti rohkem väljaspool Tallinnat ja Ida-Viru linnu elavate teistest rahvustest inimeste seas (vt joonist 6.12).

Joonis 6.12. Rahvusliku mono- ja mitmikidentiteediga inimeste osakaal teistest rahvustest inimeste seas erinevates regioonides

Ida-Virumaa linnades on ka suhteliselt enam neid, kes esimesena (ning ka teisena) seostavad end vene rahvusega. Seevastu Lasnamäe-Maardu piirkonna teistest rahvustest inimeste seas on suhteliselt enam muude (mitte-vene) rahvustega samastujaid (esimesena 23% ja teisena 27%). Muu Eesti (s.o mitte Tallinna ega Ida-Viru) piirkondade teistest rahvustest inimeste jaoks on eestlased rahvusena lähedasemad (29% neist samastavad teise rahvusena eestlastega). Nende seas on suurem ka Eesti kodakondsusega inimeste osakaal – 67% (keskmine 54%).

Etnokultuuriline identiteet konstrueeritakse läbi erinevate tunnuste (täpsemalt peatükk 4.2.2). Sarnaselt eestlastele on venelastele (eriti nende puhul, kes määratlevad end ainult venelasena) Eestis samuti olulisim kuuluvustunde kommunikeerija vene keel, järgnevad sõprus- ja suhtlusvõrgustik ning esivanemad-veresidemed. Võrreldes eestlastega on aga sünnikoht, territoorium identiteedi konstrueerijana vähem oluline ning religioon suhteliselt olulisem. Omavahelist kokkukuuluvust ja solidaarsust ei mainita viie tähtsama rahvustunnet toetava elemendi seas kuigi sageli. Rahvusliku kuuluvustunde alustegurid ei ole teistest rahvustest inimestel regionaalses lõikes sarnased, enim eristub selles Ida-Virumaa linnade elanike hinnang. Võrreldes teistest rahvustest inimeste keskmisega rõhutatakse seal rohkem emakeele (s.o vene keele) rolli rahvustunde tekkimisel (viie tähtsama kriteeriumi seas mainib seda 78%) ning sünnikohta/sünnimaad ja esivanemaid (vastavalt 51% ja 52%), mis on sarnane eestlaste identiteedi alustele. Ida-Virumaa linnade eripäraks on veel ühise ajaloo väärtustamine (49%, eestlaste keskmine on 32%). Keskmisest vähem olulised on sõbrad ja emakeelne meedia.

Tallinna piirkonna teistest rahvustest inimestele on iseloomulik juurtega seotud tunnuste (sünnikoht, kodukoht, ajalugu, esivanemad) keskmisest väiksem tähendus identiteedi konstrueerimisel ning suhteliselt tähtsamad tegurid on selles rahvuslik kirjandus ja kunst.

Teiste Eesti piirkondade teistest rahvustest inimestele on emakeel vähem olulisem (tegurite pingereas teisel kohal) ja esimesel kohal sõbrad-tuttavad. Keskmisest eristub veel kodukoha ja emakeelse meedia suhteliselt suurem tajutud roll identiteedi kujunemisel.

Rahvuslike kultuuriseltside valimine identiteediloome viie tähtsama teguri hulka oli kõigis piirkondades väga madal, jäädes 3–8% piiresse (vastavalt Ida-Virumaa linnad ja muu Eesti).

Samas nõustus iga viies täielikult väitega, et rahvuskultuuri seltsid mängivad tänases Eesti ühiskonnas rahvusliku identiteedi säilitamisel väga olulist rolli. Piirkondlikke erinevusi selles hinnangus ei olnud. Küll võis täheldada muude Eesti piirkondade teistest rahvustest inimeste arvamuste polariseeritust – iga kolmas neist vastas, et kultuuriseltsid on olulised pigem väikesele harrastajagrupile.

Rahvuslike tähtpäevade tähistamist luges rahvusliku identiteediloome viie tähtsama teguri hulka kuuluvaiks ligikaudu 30% eestlastest ja teistest rahvustest inimestest ning selles osas piirkondlikud erinevused puuduvad. Samas ilmneseid märkimisväärsed regionaalsed erinevused erinevate tähtpäevade tundmises ja tähistamises. (Uuringus vaatluse all olnud tähtpäevad on toodud peatükis 4, joonis 4.23.) Ida-Virumaa linnade teistest rahvustest inimesed tunnevad ja tähistavad keskmisest enam nii vene rahvakalendri tähtpäevi, eesti rahvakalendri tähtpäevi kui ka Vene ajalooa seotud tähtpäevi. Muudes Eesti piirkondades elavad teistest rahvustest inimesed paistavad silma kõige leigema suhtumisega tähtpäevade tähistamisse. Ida-Virumaal peab 9. mai tähistamist oluliseks 61%, Tallinna piirkonnas 45% ja teistes piirkondades 32% teistest rahvustest inimestest. Vabariigi aastapäeva (24.02) peab oluliseks tähistada vastavalt 22%, 30% ja 25%.

6.4 Inforuum ja informeeritus

Enesehinnangulise riigikeele oskuse madal tase loob mõistetavalt keelebarjääri eestikeelsest meediaruumist teabe hankimisele. Nii väidab 36% Ida-Virumaa linnade elanikke, et nad ei valda eestikeelse meedia jälgimiseks piisavalt keelt. Tallinna piirkonnas on neid ainult 17%. Et nende piirkondade telesaadete tõlke-eelistused on erinevad (Tallinna piirkonnas pooldatakse subtiitreid ja Ida-Virumaal sünkroontõlget), siis pole lihtsat/kõigile sobivat tõlkeviisi nende eestikeelsesesse meediaruumi kaasamiseks lihtne leida.

Eelõeldu taustal pole üllatav, et 31%-le Ida-Viru linnade (sh 39%-le Narva) elanikest ei ole informeerituse kujunemisel eestikeelsed meediakanalid olulised. Seevastu mujal Eestis elavate teistest rahvustest inimeste jaoks on just need (mitte niivõrd Eesti venekeelsed kanalid) olulised.

Usaldus eestikeelsete meediakanalite vastu erineb teistest rahvustest inimeste seas piirkonniti väga tugevalt: suurim usaldajate osakaal on Lasnamäe ja Maardu piirkonna elanike seas (39% usaldab) ja madalaim Ida-Virumaal (10% usaldab, 71% ei jälgi). Venekeelsete meediakanalite (olgu siis Eesti või Venemaa) usalduses suuri erinevusi ei ole.

Usaldus PBK vastu on kõrgem just Ida-Viru linnades (eriti Kohtla-Järvel, Sillamäel), kus on kanali omandisuhet õigesti teadnute osakaal ka kõige kõrgem (32% vs. keskmiselt 21%).

Internetiportaalid (ja suhtlusvõrgustikud) on suhteliselt olulisemad (neid kasutatakse rohkem) Lasnamäe-Maardu elanikele. Vene portaalide jälgijaid on nende seas rohkem kui Eesti päritolu portaalide (sõltumata keelest) jälgijaid, kuid usaldus Vene portaalide vastu on madalam.

Enesehinnanguline informeeritus (siin integreeritud tunnusena üle nelja teemavaldkonna) on mitteeestlaste seas keskmisest pisut kõrgem Ida-Virumaa linnades (54% väga hea + hea), mis tuleneb eelkõige just paremast informeeritusest oma kodukohas ja Venemaal toimuvast. Enda informeeritust Eestis toimuvast hinnatakse siin paraku kõige madalamalt (16% loeb end halvasti informeerituks).

Tallinna piirkonnas eristuvad informeerituse poolest võrreldes muude Tallinna piirkondadega Lasnamäe ja Maardu piirkond (vastavalt 37% vs. 57%). Muude Tallinna piirkondade kõrgem enesehinnangulise informeerituse näitaja tugineb eelkõige nende laiemale informeeritusele (nt 67% peab end ka Euroopa Liiduga seonduvast informeerituks). Samas tuleb arvestada, et selle regionaalse erinevuse kujunemist mõjutab vastajate hariduslik taust: Tallinnas vastanud teistest rahvustest inimeste seas oli rohkem kõrgharidusega inimesi kui Ida-Virumaa linnades.

Lasnamäe ja Maardu piirkonna teistest rahvustest inimestest elanikkond eristub lisaks enese madalale hinnangulisele informeeritusele ka märgatavalt väiksema meediateemade huvide mitmekülgusega: 50% neist klassifitseerub selles vähese või väga kitsa huvi klastrisse (keskmiselt 39%).

Mõistetavalt ollakse Ida-Virumaa teemade aktiivsemast käsitlemisest meedias huvitatud just selles piirkonnas (huvitaks 88%), seevastu Tallinna piirkonnas pakuks see teema huvi ainult 41%-le. Tallinna piirkonna elanikud eristuvad suurima huviga kultuuriuudiste vastu (31% väga huvitatud vs. 18% Ida-Viru linnades), mis on ootuspärane, arvestades nende vastajate kõrgemat haridustaset ning suuremaid kultuuritarbimisvõimalusi elukohas. Teiste Eesti piirkondade huvis looduse, majandustemaatika, ajaloo või rahvastega seotu vastu ei olnud piirkondlikke erinevusi.

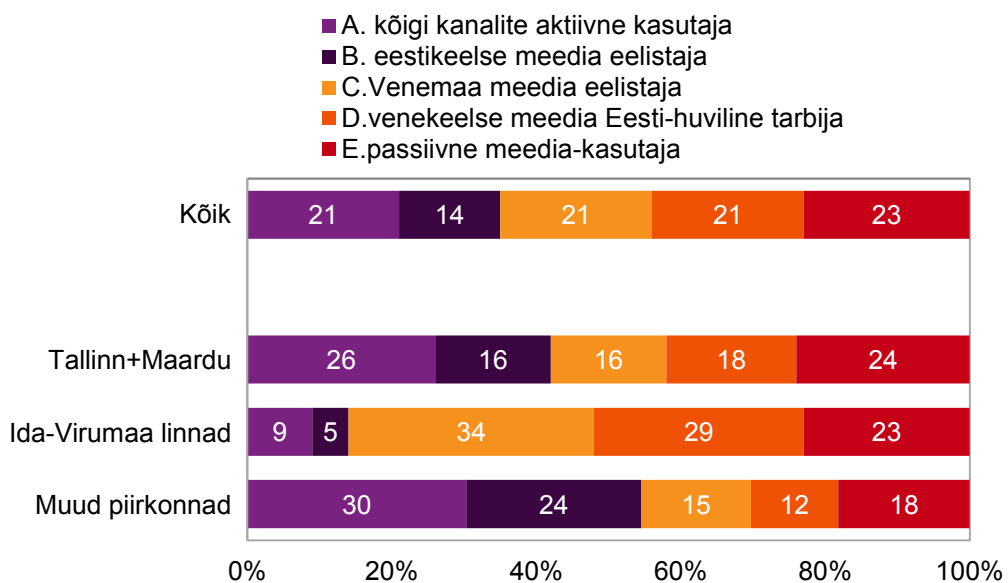
Arvestades teistest rahvustest inimeste enesehinnangulist informeeritust Eestis toimuvast, nende olulisi ja usaldusväärseid meediakanaleid (orientatsioonis Eesti-sisesele vs. Eesti-välisele), tuleb tõdeda, et suurim väljakutse on Narva elanike kaasamine Eesti (venekeelsesesse) meedia- ja informuumi. Narvas elavate mitte-eestlaste seas on tugevalt Eesti-välisele meediaruumile orienteeritud inimesi 35%, Tallinna piirkonnas ning keskmiselt kokku ainult 22%. Kõige väiksem oli nende osakaal Lasnamäe ja Maardu elanike seas (17%), kuid seda nende keskmisest kõrgemale internetiportaali kasutusele ja usaldusele sõltumata nende keelest või päritolust (Eesti-Vene teljestikul).

Informuume lõhet tajuvad ka Narva elanikud ise ning asetavad selles teiste regioonide teistest rahvustest inimestega võrreldes rohkem vastutust riigile. Narva elanike seas on kõige enam (67%) neid, kes on täiesti nõus väitega, et Eesti riik peaks püüdma vähendada informuumi erinevust eestlaste ja teistest rahvustest inimeste vahel.

Informuumi ja meediaeelistuste regionaalsetest eripäradest annab kokkuvõtva ülevaate järgnev joonis

6.13, millel on kajastatud viis erinevat informuumi kaasatuse ja meediaeelistuse tüüpi. Tüpoloogia aluseks on 15 indeksi ja üksiktunnuse (muuhulgas ka eespool käsitletud teemade) klasteranalüüs.

Joonis 6.13. Informuumi ja meediaeelistuse tüüpide* osakaal teistest rahvustest inimeste seas piirkondlikus lõikes

* Tüpoloogia alustunnused on toodud täpsemalt ptk 5.6.

Ida-Virumaa teistest rahvustest inimeste informuum erineb tunduvalt Eesti teiste piirkondade elanike omast. Märkimisväärse osa – 57% neist (keskmiselt 44%) – moodustavad siin Eesti informuumi (sh Eesti venekeelsetele kanalitele) suhteliselt suletud tüübid E ja C.

Arvestatav osa nii Tallinna kui ka Ida-Virumaa piirkonna elanikest (tüüp E vastavalt 24% ja 23%) on Eesti informuumi küllaltki raskesti hõlmatavad, kuna nende meediakasutuse aktiivsus ja teemahuvide mitmekülsus on madal ning põhiosas suunatud Vene meediakanalitele. Keskmisest madalam on usku meedia rolli lõimumise edendamisel. Et selles gupis on suur osakaal vanemaerialistel, siis on raskendatud ka nendeni jõudmine töökollektiivide või haridusasutuste kaudu. Tõenäoliselt on ka nende lähisuhtlusring

kitsam kui noorematel. Sellele vaatamata tuleks selle segmendiga suhtlemisel nii Tallinna kui ka Ida-Virumaa piirkonnas panustada senisest rohkem mitteformaalsetele infokanalitele, kus info liigub inimeselt inimesele. Üheks teoreetiliseks kanaliks on infoliikumine vabauhenduste kaudu, kuid arvestades, et ühendustesse hõlmatuid on suhteliselt vähe (ligikaudu iga neljas-viies) ning ühendused on väga killustatud (väiksed), siis on tõenäoliselt katvamaks kanaliks muud olmelised-kultuurilised kokkupuutepunktid.

Kolmandik Ida-Virumaa linnade mitte-eestlasi esindab C-tüüpi, kus informeerituse kujunemisel on oluline nii venekeelne meedia kui ka töökollektiiv. Erinevalt aktiivsest meediakasutajast (A-tüüp, mis on iseloomulik Tallinna piirkonnas) on siin eestikeelne meedia väheoluline ning ka usaldus selle vastu madal. Samas peetakse Eesti venekeelset meediat suhteliselt oluliseks ja usaldusväärseks.

Ligi viiendik Ida-Virumaa linnade teistest rahvustest inimestest kuulub inforuumi osaluses D-tüüpi, kus Eesti venekeelse meedia usaldusväarsuse hinnangud on Venemaa meedia omast veidi kõrgemad, kuid eestikeelse meedia olulisus ja usaldus on madal. Tüübi eripäraks on suur huvi Eesti arengu erinevate aspektide vastu ja soov, et meedia osa eestlaste ja teistest rahvustest inimeste integratsioonis oleks suurem. Teistes Eesti piirkondades on selle tüübi osakaal märgatavalt väiksem.

Seega tuleb arvestada, et ka Ida-Virumaa linnade elanikkonna inforuum ja meediaeelistused ei ole ühtsed. Esineb polariseerumist nii meediakasutuse aktiivsuse kui ka venekeelse meedia päritoluriigi (Eesti–Venemaa) osas. Eestikeelsete meediakanalite usaldusväarsus jääb kogu piirkonnas Eesti venekeelsele meediale tugevalt alla. Tõenäoliselt ei ole tegemist otsese usaldamatusega eestikeelse meedia vastu, vaid keelebarjäärist tingitud umbusuga ja/või kohalike temade vähesest kajastamisest seal. Samuti tuleb arvestada, et info edastamine ainult Eesti venekeelse meedia kaudu võib olla väheefektiivne. Kindlasti tuleks leida võimalusi levitada infot mitteformaalsete kanalite kaudu.

Tallinna piirkonna eripäraks on teistest rahvustest inimeste inforuumi ja meediaeelistuste tüüpide polariseerumine meediakesksuse ja infokanalite rohkuse teljestikul. Pea iga neljas Tallinna piirkonna mitte-eestlane kuulub passiivsesse rühma (E-tüüp), kus enesehinnanguline informeeritus on kõige madalam, samas ei tõsteta informeerituse olulise allikana esile ühtegi kanalit või meediatüüpi, erandiks ainult PBK Eesti uudised. Paraku on meediateemade huvidering kitsas.

Sama palju mitte-eestlasi – iga neljas – kuulub Tallinna piirkonnas aktiivsete meediakasutajate hulka – A-tüüpi. Neile on iseloomulik hea eesti keele oskus, mis võimaldab neil jälgida ka eestikeelset meediat – siin hinnatakse eestikeelse AK ja Raadio 4 olulisust oma informeerituses kõrgemalt kui teistes tüüpides. Kokkuvõttes on keskmisest kõrgem kõigi meediakanalite jälgimine, olulisus ja usaldusväarsus, sh on selle tüübi jaoks suhteliselt olulisemad ja usaldusväärsemad Eesti venekeelsed kanalid, nendega lähedasel tasemel eestikeelsed telesaated ja PBK. Lisaks meediale on oluline ka töökoha või kooli kollektiivist saadav info. Seega võib öelda, et iga neljas Tallinna piirkonna mitte-eestlasest elanik (Ida-Virumaa linnades ainult iga kümnes elanik) on Eesti inforuumi edukalt lõimunud ja kasutab selleks väga erinevaid kanaleid ja allikaid.

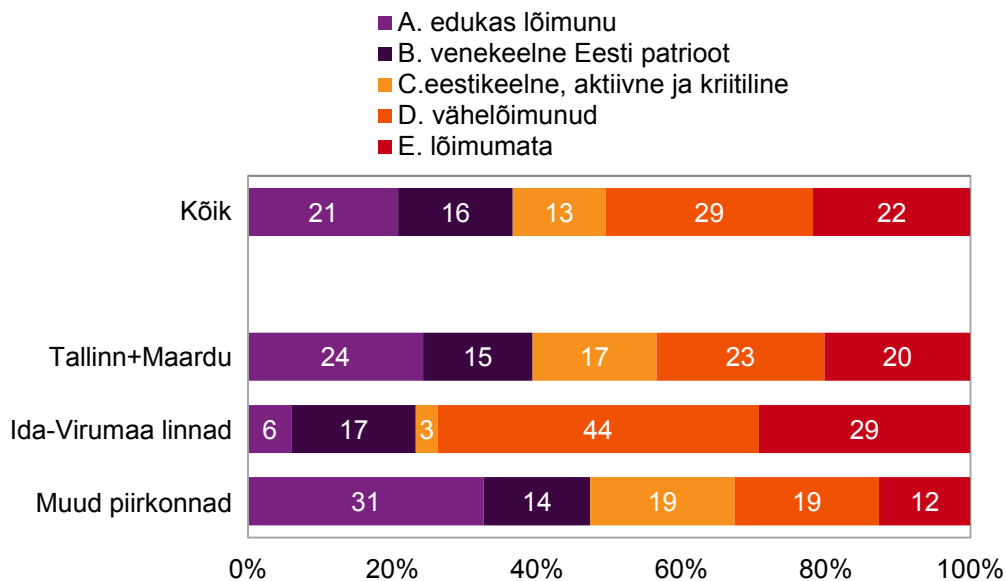
Kokkuvõte

Ida-Virumaa linnade elanike hinnangud eristuvad pea kõigis Integratsiooni monitooringus 2011 kaetud teemades väga oluliselt Eesti muudes piirkondades elavate teiste rahvuste omast. Seos Eesti riigi ja rahvaga on nõrgem ja enesehinnanguline riigikeele oskus kõige madalam. Teiste rahvuste keskmisest enam samastatakse end ainult ühe rahvusega ning eelkõige vene rahvusega. Piirkonna elanike hulgas on eesti rahvusest elanikke väga vähe, mistõttu kokkupuuteid eestlastega on harva ning seda ainult üksikutes situatsioonides (kool, töökoht). Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkonnas lisandub suhtlusse ka koduümbrus, kuid tänu teiste rahvuste dominantsele vene keelt hoidvale suhtluskeele valikule ei toeta need kontaktid teiste rahvuste eesti keele praktikat. Erinevate sotsiaal-majanduslike aspektide (haridus, tööalane staatus, tegevusvaldkond, sissetulekutase, jm) koosmõjul on Ida-Viru linnade, eriti Kohtla-Järve ning Sillamäe teistest rahvustest inimeste enesehinnang oma kihtikuuluvusele ning eluga rahulolu üldse madalam keskmisest, mis väljendab pettumust. Eelõeldu põhjal pole üllatav madal usaldus Eesti riigi institutsioonide vastu. Paraku on madal ka kodanikuaktiivsus (s.o poliitiline aktiivsus, vabaühendustesse kuulumine ja vabatahtlik tegevus), eriti Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkonnas. Hariduspoliitikaga seotud küsimused on teravdatud fookuses, kuna venekeelset haridust seostatakse oma rahvusliku identiteediga tugevamalt kui teistes piirkondades. Kvaliteetse põhi- ja kutsehariduse kättesaadavusega ollakse üle keskmise rahulolevamad, kuid tundlik on eesti keele õppe ning mitmerahvuseliste lasteaiarühmade ja klasside teema ning ajalookäsitlused (mis on samuti oluline identiteedi konstrueerimise alus). Võimalusi leida tööd Venemaal või välismaalt peetakse tõenäolisemaks kui Eestist sobiva töö leidmist, kuid sellegi poolest on valmisolek Eestist välja rännata madalam kui teistes piirkondades. Töökoha puhul väärtustatakse suhteliselt enam head palka ja emakeelset töökeskkonda. Selline valmisoleku, võimaluste ja ootuste hinnangu muster aga viitab suhteliselt tugevale tupikseisule oma töökoha valiku perspektiivides. Ida-Virumaa linnade (eriti Narva) elanike inforuumi iseloomustab polariseeritus nii meediakasutuse aktiivsuse kui ka venekeelse meedia päritoluriigi (Eesti–Venemaa) osas. Lõimumisaste Eesti inforuumi on väga madal. Eesti-sisestest uudistest pakuvad suhteliselt enam huvi palga- ja tööhõive uudised, haridusteelised debaadid. Venekeelsete arvamusiidrite kaasamine eestikeelsetesse arutelusaadetesse („Foorum“, „Vabariigi kodanikud“) muudaks neid atraktiivsemaks.

Tallinna piirkonna teisi rahvusi iseloomustab kõrgem poliitiline aktiivsus, laiemapõhjaline kokkupuute pind ja sagedus eestlastega, kõrgem enesehinnanguline riigikeele oskus, mis positiivse häälestuse korral toetab lõimumist, kuid pingete olukorras tõstab tõenäosust rahvusteemalisteks tülideks. Siinsete teiste rahvuste rahvus- ja etnokultuuriline identiteet on mitmekesisem Ida-Virumaa piirkonnas ning see toetub vähem oma juurte tähtsustamisele ja rohkem enesemääratlemisele rahvus(kõrg)kultuuri kaudu. Kvaliteetse põhi- ja kutsehariduse võrdses kättesaadavuses nii eesti kui ka vene keelt kõnelevatele noortele ollakse kriitilisemad. Eestist lahkumisele mõelnud teise rahvuse esindajaid on Tallinna piirkonnas suhteliselt enam, kuid samas ei ole see kindlasti mitte valdav kavatsus. Piirkonna eripäraks on teiste rahvaste inforuumi ja meediaeelistuste tüüpide polariseerumine meediakesksuse ja infokanalite rohkuse teljestikul. Kuid võrreldes Ida-Virumaa piirkonnaga on siin oluliselt enam edukalt Eesti inforuumi lõimunuid.

Erinevate piirkondade teiste rahvuste lõimumist Eesti ühiskonda iseloomustab lõimklastrite tunnus. Lõimklastrite aluseks on lõimumise juhttunnused, sh kodanikuidentiteet, eesti keele oskus ja kodanikuühiskonnas osaluse aktiivsus.

Joonis 6.14. Lõimklastrite¹ osakaal teistest rahvustest inimeste seas piirkondlikus lõikes

Kui venekeelse Eesti patrioodi esindatus on kõigis regioonides sarnane, siis teiste lõimumistüüpide esinemissagedused annavad tunnistust suurtest piirkondlikest eripäradest lõimumismustrites, mistõttu ei ole mõistlik lõimumisprotsessi juhtimisel läheneda neile piirkondadele sarnaste meetmetega.

Ida-Virumaa linnade elanike kaasamine lõimumisprotsessi on kindlasti kõige suurem väljakutse, kuna enamik (73%) kuulub vähe lõimunud klastritesse, seda eriti Kohtla-Järve ja Sillamäe piirkonnas. Oluline on neis piirkondades kasutada inimesteni jõudmiseks mitteformaalseid suhtlus- ja kommunikatsioonikanaleid. Soovitav on kaasata protsessi võimalikult palju ka kohalikke mitte-eestlasi, kellest iga viies võiks eduka lõimunu või venekeelse Eesti patrioodina olla „tõlgiks“ riigi ja inimese vahel (vt täpsemalt poliitikasoovitused peatükk 7).

Tallinna piirkonna teistest rahvustest inimeste lõimumise hetkeseisu iseloomustab küllalt selge polariseeritus, kus edukaid lõimunud ja venekeelseid Eesti partioote on 39% ning vähe lõimunud ja tõrjutuid 43%. Erinevate Tallinna piirkondade lõikes eristub ainult eestikeelsete aktiivsete ja kriitiliste kõrgem osakaal (20%) Lasnamäe-Maardu piirkonnas.

Muudes Eesti piirkondades elavate teistest rahvustest inimeste seas on kõige enam edukalt lõimunud – praktiliselt iga kolmas, sh linnades (Tartu, Pärnu, Rakvere) isegi 41%. Samas kuulub ka siin iga kolmas ühte kahest vähe lõimunud klastrist.

Järgnevas peatükis 7 kirjeldab Marju Lauristin lõimklastrid lähemalt.

¹ Lõimklastrite moodustamise aluseks oli kolme koondindeksi (kodanikuidentiteet, eestikeelsus ja osalus ühiskonnas) klasteranalüüs. Täpsemalt on lõimklastrite moodustamist kirjeldatud peatükis 7.

VIIDATUD ALLIKAD

Rahvastik soo, rahvuse ja maakonna järgi 2010. (2011). Statistikaamet.

[www] http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis.asp.

Rannala, H. (2010). Registreeritud ränne aastail 2000–2009. Statistikaamet.

[www] <http://www.slideshare.net/Statistikaamet/helerin-rannala-registreeritud-ranne-aastail-20002009>.

Rändeta ja rändega rahvaarvu erinevus maakonniti, 1. jaanuar 2008. (2009). Statistikaamet. [www] <http://www.stat.ee/33684>.